

INLEDNING

För varje år som går försvinna allt mer de sista resterna av den kyrkliga enhetskultur som en gång behärskade hela vårt folk. Allt sedan den stora socialekonomiska omvälvningen i vårt land under förra seklets tidigare hälft ha de religiösa föreställningarna differentierats och den kyrkliga seden uppluckrats. För närvarande är det endast inom få områden av vårt land, där man ännu kan påträffa ett kyrkoliv utgestaltat i samma former som detta allmänt hade för ett sekel sedan.

Att utforska och genom uppteckningar samla de ännu bevarade resterna av forna dagars kyrkoliv - det är en av den kyrkliga folklivsforskningens uppgifter. För närvarande är den kanske den viktigaste. Den allmänna folklivsforskningen har sedan årtionden tillbaka systematiskt genomforskat och bearbetat det svenska folklivet i dess olika funktioner. En sida av det forna samhällslivet har därvid icke blivit tillräckligt tillgodosedd: folkets andliga livsföring. Detta är ur vetenskaplig synpunkt betänkligt, ty om man icke tager hänsyn till folkets förankring i kristen tro och kyrklig sed, får man en fullständigt falsk bild av vårt folks tänkesätt och livsföring under gångna tider.

Det sagda bör vara en tillräcklig motivering för att uppmärksamheten nu riktas på den vetenskapliga disciplin som här givits namnet "kyrklig folklivsforskning" och att ett försök nu göres till uppteckning av de kyrkliga folkminnen som ännu finns bevarade. Det kan tilläggas att jag i annat sammanhang sökt närmare klargöra den kyrkliga folklivsforskningens problem och arbetsmetoder.

Frågor angående religiösa föreställningar och kyrklig sed.

1. Vilka postillor och andra uppbyggelseböcker läste de gamle?
2. Beskriv i detalj hur julafton, nyårsafton och andra stora högtider firades i hemmet.
3. Hölls husandakt både morgon och afton? Beskriv i detalj under vilka former! Vad lästes då? Vad sjöngs? Iakttogs några särskilda bruk (knäfall, tyst bön o d)?
4. Hölls s. k. utfärdstal före begravningen? Vem höll talet? (prästen? klockaren eller någon annan lekman?) Vilka psalmer sjöng man då? Brukade de sörjande sitta under gudstjänsten när menigheten i övrigt reste sig (vid textläsning o. d.)? Användes prestaver?
5. Brukade man sjunga en psalm efter måltiden vid kalasen? Vilken psalm? Vem tog upp psalmen?
6. Vilka böcker i bibeln läste man mest vid husandakten och vid den enskilda andakten? Lästes Uppenbarelseboken mycket som uppbyggelseläsning och som ledning vid tydandet av världens skickelser? Läste man Apokryferna?
7. Hade man några instrument, när man sjöng psalmer och sånger i hemmet?
8. Hur tillgick, när prästen besökte en sjuk? Vad kallades kommunionskärlen, som prästen hade med sig vid sjukbud?
9. Förhörde prästen på katekesen, när kontrahenterna togo ut lysning?
10. Firades lillejul (Kyndelsmässoafton) och andra gamla, nu försvunna helgdagar och helgdagsaftnar? På vad sätt firades de?
11. Brukades seden med s.k. gångsöndagar, d.v.s. att man en viss söndag på året vandrade till en viss kyrka.
12. Iakttogs olika bruk i klädedräkten vid olika tider inom kyrkoåret (t.ex. svart dräkt på botdagen, långfredagen; ljus dräkt midsommardagen o.s.v.)?
13. Böjde man knä vid nämmandet av Jesu namn under textläsningen i kyrkan? Reste man sig, då Treenighetens namn nämndes?

14. Hur tillbragtes söndagen i hemmet? Läste man predikan ur någon postilla? Ur vilken (Luthers, Nohrborgs? Wallins?)? Förhördes de unga, som varit i kyrkan, vid hemkomsten på prästens predikan? Hade man vid hemkomsten från kyrkan någon särskild hälsning (t.ex. "mässa i Guds namn")? Tog man därvid de hemmavarande i hand i särskild ordning?
15. Hur tillgick det vid husförhören? Sjöngs några särskilda psalmer vid husförhören? Hade man s.k. husförhörpsalm som "lystes på" från predikstolen?
16. Iakttogos några särskilda kyrkliga bruk under fastan? Under långfredagen?
17. Vad menade man att kyrkotagningen innebar (rening? eller tacksägelse? endast tom sed?) och hur tillgick den? Beskriv i detalj! (nere vid kyrkdörren? i mittgången? vid altaret? hade modern följekvinna med sig? hade hon karameller med sig som grannarna i bänken bjödos på?)
18. Var det sockensed med särskilda psalmer vid de olika högtidsdagarna? ("Den blomstertid nu kommer" på midsommardagen, "Var kristtrogen fröjde sig" på juldagen o.s.v.)
19. Skedde vigseln i regel i hemmen eller i kyrkan eller i prästgården? e de nygifta gå till nattvarden vid närmast följande nattvardsgång?
20. Hade man bestämda bänkplatser i kyrkan? Byttes de Första söndagen i advent. Hur länge behölls seden med manfolks-sida och kvinnofolkssida i kyrkan?
21. Vad kallades de tre ringningarna till gudstjänst? Talade man om "prästaringingen"? Vad innebar detta?
22. Lyfte männen på mössan och nego kvinnorna, när kyrkklockorna började ringa? Gjorde de alltid så eller bara vid högmässans början?
23. Hur utmärkte man vid "själaringningen" att det var en man, en kvinna eller ett barn som dött? När ägde "själaringningen" rum? Vilka skötte om ringningen? (kyrkoväktaren? en viss gård? eller någon annan?).
24. Läste de gamla någon bön, när de hörde ringningen?
25. Brukade männen vid jordfästningen på kyrkogården kasta en spade jord över kistan efter prästen? Vad kallades detta bruk?

26. Användes vid tacksägelsen över den avlidne någon s.k. "döpsalm" d.v.s. en psalm som den avlidne själv bestämt då skola läsas)?
27. Hade prästen en vit duk i ena handen, när han stod vid altaret eller på predikstolen? I höger eller i vänster hand? Vad kallades denna duk? Vad hette prästen?
28. Hur ofta gick man till nattvarden? Brukade man fasta den dagen på morgonen, innan man gick till kyrkan?
29. Har det gått fram några väckelserörelser genom socknen? Vilka var deras ledare i socknen? Beskriv i detalj hur det gick till, när de samlades till andaktsstunder i en bondgård eller i en stuga!
30. Hur tillgick det, då "gammal-läsarna" samlades till andaktsstunder, särskilt då ingen präst var med. Vad läste man? (ur Bibeln, ur Nohrborgs postilla? ur någon annan postilla?) Vem läste? (den äldste mannen? någon kvinna?) Vad sjöng man? (ur psalmboken? ur Mose och Lamsens visor?) Använde man tyst bön? Hur sammankallades "vännerna" (genom bud? eller bestämdes tid, när de var samlade?)
31. Berätta utförligt om Er konfirmationstid. Vad hette prästen och hur han var omtyckt (sträng? snäll? noggrann?). Hur tillgick det vid läsningen? (började med bön, psalm? eller blott bibelläsning?) Vilken bok användes? (Lilla katekesen? "grunden"? enbart Bibeln?) Vad måste man lära sig utantill? Hur var läsbarerna klädda vid konfirmationen? Bjödos de hem på traktering till prästgården (hade de förning med sig?)